

HE 145/2024 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi merimiespalvelulain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi merimiespalvelulakia.

Esityksen mukaan valtion rahoitusosuus merimiespalveluista lakkautettaisiin. Tavoitteena on vähentää valtion menoja.

Lisäksi esityksessä ehdotetaan merimiesten ja heidän työnantajiansa merimiespalvelutoimistolle maksaman merimiespalvelumaksun määräaikaista korottamista kolmeksi vuodeksi puolitoistakertaiseksi nykyisestä.

Valtion rahoitusosuuden lakkauttamisesta johtuen myös merimiespalvelutoimiston hallintoon tehtäisiin muutoksia. Ministeriöt eivät enää osallistuisi merimiespalvelutoimiston edustajiston toimintaan eikä merimiespalvelutoimiston hallituksessa olisi enää valtiota edustavaa jäsentä. Jatkossa työnantaja- ja palkansaajajärjestöt muodostaisivat merimiespalvelutoimiston hallinnon. Työ- ja elinkeinoministeriö valvoisi merimiespalvelutoimiston toimintaa.

Esitys liittyy valtion vuoden 2025 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Ehdotettu laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2025.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ	1
PERUSTELUT	4
1 Asian tausta ja valmistelu	4
2 Nykytila	4
2.1 Taustaa	4
2.2 ILO:n erityyöyleissopimus	5
2.3 Merimiespalvelutoimisto ja sen tehtävät	6
2.3.1 Merimiespalvelutoimiston taloudellinen tilanne	6
2.4 Merimiespalvelujen rahoittaminen	6
2.5 Merimiespalvelutoimiston hallinto	7
2.5.1 Edustajisto	7
2.5.2 Hallitus	8
2.5.3 Toimitusjohtaja	9
3 Tavoitteet	9
4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset	9
4.1 Keskeiset ehdotukset	9
4.1.1 Rahoitus	9
4.1.2 Tehtävät ja asema	9
4.1.3 Hallinto	10
4.1.4 Valvonta	10
4.1.5 Merimiespalvelutoimiston nimenkirjoitusoikeus	10
4.2 Pääasialliset vaikutukset	11
4.2.1 Taloudelliset vaikutukset	11
4.2.2 Vaikutukset merimiespalvelutoimistoon ja sen järjestämiin palveluihin	11
4.2.3 Vaikutukset merenkulun työnantajiin	12
4.2.4 Vaikutukset merimiehiin	12
4.2.4.1 Vaikutukset merimiesten maksamaan palvelumaksuun	12
4.2.4.2 Vaikutukset merimiesten palveluihin	12
4.2.4.3 Perusoikeusvaikutukset ja liikuntavaikutukset	13
4.2.5 Vaikutukset viranomaisiin	13
5 Muut toteuttamisvaihtoehdot	13
5.1 Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset	13
5.1.1 Rahoitus	13
5.1.1.1 Valtion rahoitus säilytettäisiin nykyisellä tasolla	13
5.1.1.2 Valtion rahoitus olisi puolet nykyisestä	14
5.1.1.3 Valtion rahoitus perustuisi vain aiempaan laivalästimaksujärjestelmästä merimiespalvelutoimistolle maksettuun osuuteen	14
5.1.1.4 Korotettaisiin merimiespalvelumaksua lakkautettavan valtion rahoituksen kattamiseksi	14
5.2 Ulkomaiden lainsäädäntö ja muut ulkomailla käytetyt keinot	15
5.2.1 Ruotsi	15
5.2.2 Tanska	15
6 Lausuntopalaute	16
7 Säännöskohtaiset perustelut	17

8 Lakia alemman asteinen sääntely	18
9 Voimaantulo	18
10 Toimeenpano ja seuranta	19
11 Suhde muihin esityksiin	19
12 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys.....	19
LAKIEHDOTUS.....	22
Laki merimiespalvelulain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta.....	22
LIITE	26
RINNAKKAISTEKSTI	26
Laki merimiespalvelulain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta.....	26

PERUSTELUT

1 Asian tausta ja valmistelu

Pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelman liitteeseen B on kirjattu, että merimiespalveluiden valtion rahoitusosuus lakkautetaan.

Esitys on valmisteltu työ- ja elinkeinoministeriössä ja sitä on käsitelty ministeriön yhteydessä toimivassa merimiesasiain neuvottelukunnassa, jossa ovat edustettuina työ- ja elinkeinoministeriön lisäksi sosiaali- ja terveysministeriö, liikenne- ja viestintäministeriö sekä merenkulkualan työmarkkinajärjestöt.

Esitysluonnoksesta järjestettiin lausuntokierros 29.4.2024-10.6.2024 Lausuntopalvelu.fi -palvelun kautta. Lausuntoa pyydettiin sosiaali- ja terveysministeriöltä, liikenne- ja viestintäministeriöltä, valtionvarainministeriöltä, aluehallintovirastoilta, Ahvenanmaan maakunnan hallitukselta, merimiespalvelutoimistolta, Suomen Varustamot ry:ltä, Suomen Erikoisalusten työnantajaliitto SET:lta, Suomen Matkustajalaivayhdistys SMLY ry:ltä, Suomen Merimies-Unioni SMU ry:ltä, Suomen Laivanpäällystöliitolta ja Suomen Konepäällystöliitolta.

Hallituksen esityksen valmisteluasiakirjat ovat julkisessa palvelussa osoitteessa <https://tem.fi/hanke?tunnus=TEM127:00/2023>.

2 Nykytila

2.1 Taustaa

Merimiespalveluista ja merimiespalvelutoimistosta säädetään merimiespalvelulaissa (447/2007). Laki tuli voimaan vuonna 2007 ja siihen on tehty sen jälkeen vain vähäisiä muutoksia. Merimiespalvelulain tarkoituksena on edistää merimiesten hyvinvointia järjestämällä merimiespalvelutoimintaa. Laissa säädetään merimiespalvelutoimistosta ja sen tehtävistä, merimiespalveluiden rahoittamisesta sekä merimiespalvelutoimiston hallinnosta.

Merimiespalveluiden historiaa on kuvattu hallituksen esityksessä eduskunnalle merimiespalvelulaiksi (HE 183/2005 vp).¹ Ennen merimiespalvelulakia voimassa oli merimiesten palvelu- ja opintotoiminnasta annettu laki (452/1972), jonka nojalla merimiespalvelutoimisto aloitti toimintansa 1973.

Merenkulkijoita on Suomessa tällä hetkellä noin 6000 henkilöä.² Määrä on pienentynyt merkittävästi 2000-luvun aikana. Suomen ulkomaanliikenteessä olevassa kauppalaivastossa oli 2000-luvun alussa noin 10 000 työpaikkaa.³ 1970 määrä oli vieläkin suurempi, 14 000–15 000 merenkulkijaa.⁴

2.2 ILO:n merityöyleissopimus

Merityötä koskee kansainvälisen työjärjestön (ILO) vuoden 2006 yleissopimus (SopS 52/2013) (*merityöyleissopimus*). Merityöyleissopimuksen mukaan jäsenvaltion on varmistettava, että

¹ HE 183/2005 vp: https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Documents/he_183+2005.pdf.

² Merimiespalvelutoimiston jäsenlehti Vapaavahti 1/2023 s. 11.

³ HE 183/2005 vp.

⁴ Koivu, M; Soita, kirjoita, käy talossa! Merimiespalvelutoiminnan historia 1870-2020, 2023 s. 88.

merenkulkijoiden sosiaaliset oikeudet pannaan täytäntöön yleissopimuksen mukaisesti. Täytäntöönpano voi tapahtua kansallisella lailla ja määräyksillä, työehtosopimuksilla tai muutoin käytännössä.

Merityöyleissopimus on Suomessa saatettu voimaan lailla merityötä koskevan vuoden 2006 yleissopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta (951/2012). Sen nojalla annetussa valtioneuvoston asetuksessa (385/2013) on säädetty, että laki tuli voimaan 9.1.2014. Merityöyleissopimuksen merimiespalveluita koskevat kohdat eivät ole Suomessa edellyttäneet muutoksia merimiespalvelulakiin.

Merityöyleissopimuksen säännöt ja ohjeiston A-osan määräykset (sitovat normit) ovat sopimuksen ratifioineita jäsenvaltioita velvoittavia. Ohjeiston B-osan määräykset (suositukset) eivät ole velvoittavia. Sopimuksen säännössä 4.4 määritellään merimiespalveluiden osalta sitovat normit ja ei-sitovat suositukset. Säännön 4.4 tarkoituksena on varmistaa, että aluksella työskentelevät merenkulkijat voivat käyttää hyväkseen maissa olevia merimiespalveluja edistääkseen terveyttään ja hyvinvointiaan. Jäsenvaltion ei tarvitse järjestää näitä palveluita itse. Jäsenvaltion tulee kuitenkin nimetä palveluiden järjestäjä ja edistää palveluiden perustamista.⁵

Säännössä 4.4 jäsenvaltiolle asetetaan yleinen velvollisuus huolehtia, että palveluita yleensä on saatavilla helppokulkuisessa paikassa sekä velvollisuus tukea palveluiden järjestämistä tietyissä satamissa. Merityöyleissopimuksessa ei ole määritelty, millaista tämä tuki on. Merityöyleissopimuksen todistusvoimaisessa englanninkielisessä versiossa on käytetty sanaa ”promote”, joka voidaan kääntää suomeksi myös esimerkiksi *edistää*. Merityöyleissopimuksessa ei nimenomaisesti edellytetä, että jäsenvaltio tukisi merimiespalveluiden järjestämistä rahallisesti.

Normin A4.4 mukaan jäsenvaltion vastuulla on ensinnäkin edellyttää, että merimiespalvelut ovat yhdenvertaisesti kaikkien merenkulkijoiden käytettävissä. Toiseksi jäsenvaltion on edistettävä merimiespalvelujen perustamista. Kolmanneksi jäsenvaltion on edistettävä merimiespalvelulautakuntien perustamista. ILO:n merityöyleissopimuksen täytäntöönpanon käsikirjan mukaan hyvinvointitilojen kehittämistä on edistettävä asianmukaisissa satamissa, jotka määritellään laivanvarustajien ja merenkulkijoiden järjestöjen kuulemisen jälkeen. Merimiespalvelulautakuntia on kannustettava arvioimaan säännöllisesti hyvinvointitiloja ja -palveluja, jotta voidaan ottaa huomioon merenkulkualan kehityksestä johtuvat muutokset merenkulkijoiden tarpeissa.⁶

Muut merityöyleissopimuksen ohjeiston merimiespalvelua koskevista kohdista ovat suosituksia, jotka eivät velvoita jäsenvaltioita. Suositusten mukaan merimiespalvelulautakuntiin tulisi kuulua toimivaltaisten viranomaisten jäseniä. Merimiespalveluiden rahoitus jätetään kansallisten olosuhteiden ja käytännön mukaisesti ratkaistavaksi.

Merityöyleissopimuksessa jätetään jäsenvaltioille laaja harkintavalta siitä, miten sopimuksen velvoitteet toteutetaan kansallisesti. Merityöyleissopimuksen ratifioinnin yhteydessä on

⁵ ILO Handbook Guidance on implementing the Maritime Labour Convention, 2006 Model National Provisions s. 84: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_norm/---normes/documents/publication/wcms_170389.pdf (Viitattu 26.2.2024).

⁶ ILO Handbook Guidance on implementing the Maritime Labour Convention, 2006 Model National Provisions s. 84: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_norm/---normes/documents/publication/wcms_170389.pdf (Viitattu 26.2.2024).

katsottu, että Suomi täyttää merimiespalveluita koskevan säännön 4.4 ja normin A4.4 edellyttämän tason merimiespalvelulaissa.⁷

2.3 Merimiespalvelutoimisto ja sen tehtävät

Merimiespalvelulain mukaan työ- ja elinkeinoministeriön yhteydessä toimii merimiespalvelutoimisto. Se toimii yhteistoimintaelimenä kotimaassa ja ulkomailla sekä merellä että satamissa tapahtuvan lakisääteisen ja vapaaehtoisen merimiespalvelutoiminnan tarkoituksenmukaiseksi järjestämiseksi ja yhtenäistämiseksi. Merimiespalvelutoimiston tehtäviksi laissa on määritelty:

- 1) palvelumaksun kerääminen,
- 2) merimiesten opinto- ja aikuiskasvatustoiminnan edistäminen,
- 3) merimiesten liikunta- ja kulttuuritoiminnan sekä muun virkistys- ja vapaa-ajantoiminnan järjestäminen ja ohjaaminen,
- 4) merimiespalvelukeskusten perustamisen edistäminen kotimaassa ja ulkomailla,
- 5) kirjasto- ja tietopalvelujen tarjoaminen merimiehille,
- 6) merimiesten tiedotustoiminnan, yhteydenpidon ja viestintäpalveluiden parantaminen, sekä
- 7) merimiespalvelutoiminnan kehittäminen siten, että merimiesten mahdollisuudet osallistua yhteiskuntaelämään paranevat.

Lakisääteisten tehtävien lisäksi merimiespalvelutoimisto järjestää merimiehille myös muita palveluita.⁸ Tärkeimpinä palveluina merimiespalvelutoimiston merenkulkijoille järjestämässä kyselyissä on pidetty kirjastopalveluita, joihin sisältyy elokuvia ja lehtiä, sekä urheilu- ja liikuntapalveluita. Näiden palveluiden lisäksi merimiespalvelutoimiston järjestämistä kursseista on ollut kiinnostunut viimeisimmässä kyselyissä (2020 ja 2023) yli 90 prosenttia kyselyihin vastanneista merenkulkijoista. Kurssitoiminnasta eniten kiinnostusta merimiehillä on ollut liikuntaan, retkeilyyn ja ulkoiluun sekä kielikursseihin.

2.3.1 Merimiespalvelutoimiston taloudellinen tilanne

Merimiespalvelutoimistolla on suuri kiinteistö Katajanokalla Helsingissä. Kesäkuussa 2025 kiinteistöön kohdistuvista lainoista erääntyy maksettavaksi kuuden miljoonan euron summa. Kiinteistöön kohdistuu rakennusaikaisia vastuita, jotka raukeavat syksyllä 2027.

2.4 Merimiespalvelujen rahoittaminen

Merimiespalvelulain 2 luvussa säädetään merimiespalvelujen rahoittamisesta. Lain mukaan suomalaisessa ulkomaanliikenteeseen käytettävässä kauppa-aluksessa, merellä ansiotarkoituksessa toimivassa pelastusaluksessa, jäänmurtajassa, väyläaluksessa, merenmittausta suorittavassa aluksessa, tutkimusaluksessa ja Itämeren ulkopuolella toimivassa kalastusaluksessa työskentelevällä merimiehellä ja hänen työnantajallaan on velvollisuus maksaa palvelumaksua merimiespalvelutoimistolle. Merimiehen palvelumaksu on yksi tuhannesosa hänen aluksella saamastaan tulosta. Työnantajan palvelumaksu puolestaan on yksi tuhannesosa aluksella merimiehille maksetusta tulosta. Palvelumaksun suuruus on säilynyt samana merimiespalvelutoimiston perustamisesta 1973 lähtien.

⁷ HE 80/2012 vp s. 27-28.

⁸ Merimiespalvelutoimiston verkkosivut: https://www.mepa.fi/suomeksi/mepasta/mika_on_mepa/ (viitattu 14.2.2024).

Edellä mainittu koskee myös merellä ansiotarkoituksessa toimivassa suomalaisessa lautta- tai yhteysaluksessa työskentelevää merimiestä ja hänen työnantajaansa silloin, kun työnantajalla on lautta- tai yhteysalusten ohella edellä tarkoitettuja aluksia ja aluksilla työskentelevät merimiehet voivat toimia eri aluksilla työtilanteen mukaan.

Merimiespalvelutoimisto voi lisäksi tehdä merimiesten palvelutoiminnasta sopimuksen ulkomaisella aluksella työnantajana olevan tahon kanssa, jos työnantaja on suomalainen tai alus liikennöi Suomeen ja jos aluksella työskentelee suomalaisia merimiehiä. Sopimuksessa määritellään työnantajan palvelumaksu sovittujen palveluiden mukaan. Merimiespalvelutoimiston tekemien sopimusten tuotto on ollut viime vuosina noin 10 000 euroa vuodessa.

Työ- ja elinkeinoministeriö maksaa merimiespalvelutoimistolle valtion osuuden, joka on merimiesten ja työnantajien palvelumaksuista sekä merimiespalvelutoimiston tekemien sopimusten perusteella määräytyneistä palvelumaksuista kertyvän yhteismäärän suuruinen. Tämän lisäksi valtion varoista katetaan erillinen maksuosuus, jonka määrä vastaa kumotusta laivalästimaksujärjestelmästä merimiespalvelutoimistolle maksettua osuutta. Tämän osan suuruus on ollut viime vuosina 492 000 euroa.

Valtion osuus on ollut talousarvioesityksissä 2023 ja 2024 yhteensä 1 072 000 euroa vuosittain.

2.5 Merimiespalvelutoimiston hallinto

Merimiespalvelulain mukaan merimiespalvelutoimistolla on edustajisto ja hallitus. Niiden jäseninä eivät saa olla samat henkilöt. Merimiespalvelutoimistoa johtaa hallituksen valitsema toimitusjohtaja.

2.5.1 Edustajisto

Työ- ja elinkeinoministeriö määrää merimiespalvelutoimiston edustajiston neljäksi kalenterivuodeksi kerrallaan. Edustajistoon kuuluu 11 jäsentä, joilla on henkilökohtaiset varajäsenet. Jäsenistä ja varajäsenistä yhden tulee edustaa työ- ja elinkeinoministeriötä, yhden valtiovarainministeriötä ja yhden liikenne- ja viestintäministeriötä. Muista jäsenistä ja varajäsenistä neljän tulee edustaa työnantajia ja neljän palkansaajia. Palkansaajista kahden tulee edustaa miehistöä, yhden kansipäällystää ja yhden konepäällystää.

Työ- ja elinkeinoministeriö määrää työnantajia ja palkansaajia edustavien järjestöjen tekemien ehdotusten mukaan jäsenet ja varajäsenet. Jos järjestöt eivät tee ehdotustaan ministeriön määräämässä ajassa, ministeriö päättää jäsenistä ja varajäsenistä ilman ehdotusta. Työ- ja elinkeinoministeriö määrää edustajiston puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan ministeriöitä edustavista jäsenistä.

Työ- ja elinkeinoministeriöllä on oikeus määrätä ylimääräinen edustajiston kokous. Ylimääräinen edustajiston kokous on lisäksi pidettävä, jos hallitus pitää sitä tarpeellisena tai jos vähintään kuusi edustajiston jäsentä sitä ilmoittamaansa asiaa varten kirjallisesti vaatii.

Edustajiston kokouksessa on käsiteltävä hallituksen laatima toimintakertomus ja tilinpäätös sekä tilintarkastajien lausunto. Edustajiston kokouksessa tulee käsitellä myös kysymys edellisen vuoden tilinpäätöksen vahvistamisesta sekä päättää niistä toimenpiteistä, joihin edellisen vuoden hallinto ja tilit antavat aihetta. Edustajiston kokouksen on käsiteltävä hallituksen laatima toiminta- ja taloussuunnitelma ja määrättävä hallituksen jäsenten ja tilintarkastajien palkkiot.

Edustajiston kokouksessa on lisäksi valittava vähintään yksi tilintarkastaja ja varatilintarkastaja sekä käsiteltävä muut kokouskutsussa mainitut asiat.

Hallituksen jäsenillä ja varajäsenillä sekä Suomen Merimieskirkko ry:n edustajalla on läsnäolo- ja puheoikeus edustajiston kokouksissa. Tarkemmin merimiespalvelutoimiston edustajiston ja muun hallinnon tehtävistä ja toiminnasta on säädetty työ- ja elinkeinoministeriön asetuksella merimiespalvelutoimistosta (720/2007).

2.5.2 Hallitus

Työ- ja elinkeinoministeriö määrää merimiespalvelutoimiston hallituksen neljäksi kalenterivuodeksi kerrallaan. Hallitukseen kuuluu viisi jäsentä, joilla on henkilökohtaiset varajäsenet. Jäsenistä ja varajäsenistä yksi edustaa valtiota, kaksi työnantajia ja kaksi palkansaajia, joista toinen miehistöä ja toinen päällystöä.

Päällystöä edustava jäsen ja hänen varajäsenensä määrätään siten, että hallituksessa ovat vuorollaan kalenterivuoden kerrallaan edustettuina kansipäällystö ja konepäällystö. Asianomaiset työnantajajyhdistykset edustavat vuorollaan varsinaisena jäsenenä ja tämän varajäsenenä kalenterivuoden kerrallaan työnantajia. Kaikilla edellä mainituilla työnantajien ja palkansaajien edustajilla on läsnäolo- ja puheoikeus hallituksen kokouksessa riippumatta siitä, ovatko he kyseisenä ajankohtana hallituksen jäseniä tai varajäseniä.

Työ- ja elinkeinoministeriö määrää työnantajia ja palkansaajia edustavien järjestöjen tekemien ehdotusten mukaan jäsenet ja varajäsenet. Jos järjestöt eivät tee ehdotustaan ministeriön määräämässä ajassa, ministeriö päättää jäsenistä ja varajäsenistä ilman ehdotusta. Merimiespalvelutoimiston hallituksen puheenjohtajana toimii valtiota edustava jäsen ja varapuheenjohtajana hänen varajäsenensä.

Hallitus on päätösvaltainen, kun läsnä ovat puheenjohtaja ja vähintään kolme jäsentä. Hallitus on päätösvaltainen myös, kun läsnä ovat puheenjohtaja ja kaksi jäsentä, joista toinen edustaa työnantajia ja toinen palkansaajia, ja hallitus on päätöksestä yksimielinen.

Merimiespalvelutoimiston hallituksen tehtävänä on huolehtia merimiespalvelutoimiston hallinnosta ja sen toiminnan asianmukaisesta järjestämisestä. Hallituksen tulee valmistella edustajistolle esiteltävät asiat. Hallituksen vastuulla on ottaa ja erottaa merimiespalvelutoimiston toimitusjohtaja ja muu henkilöstö sekä päättää heidän palkkauksestaan. Hallituksen tehtävänä on lisäksi kantaa ja vastata merimiespalvelutoimiston puolesta.

Hallituksen tulee laatia merimiespalvelutoimiston toimintakertomus, tilinpäätös sekä toiminta- ja taloussuunnitelma. Hallitus päättää myös merimiespalvelulain mukaisista palvelumaksuun liittyvistä asioista kuten merimiespalvelutoimintaa koskevista sopimuksista ja merimiespalvelumaksun pidätykseen ja tilitykseen liittyvistä virheellisyyksistä. Hallitus myöntää lakien mukaiset perhe-, opinto- ja muut vapaat toimitusjohtajalle sekä yli kolmen kuukauden pituiset vapaat muulle henkilöstölle. Hallitus hoitaa myös muut asiat, jotka eivät kuulu edustajistolle. Hallitus voi lisäksi antaa toimitusjohtajalle muita kuin tässä laissa ja sen nojalla annetuissa säännöksissä mainittuja tehtäviä.

Merimiespalvelutoimiston nimen kirjoittavat hallituksen puheenjohtaja ja toimitusjohtaja yhdessä tai kumpikin heistä erikseen yhdessä hallituksen valtuuttaman hallituksen jäsenen tai toimiston henkilöstöön kuuluvan kanssa.

2.5.3 Toimitusjohtaja

Merimiespalvelutoimiston toimintaa johtaa hallituksen alaisuudessa toimitusjohtaja. Toimitusjohtaja ratkaisee ne merimiespalvelutoimistolle kuuluvat asiat, jotka eivät kuulu edustajistolle tai hallitukselle.

Toimitusjohtajan tehtävänä on johtaa merimiespalvelutoimiston toimintaa laista johtuvien ja hallituksen antamien suuntaviivojen mukaisesti. Toimitusjohtaja myöntää henkilöstölle enintään kolmen kuukauden pituiset perhe-, opinto- ja muut vapaat ja päättää väliaikaisen henkilöstön palkkaamisesta. Toimitusjohtaja vastaa merimiespalvelutoimiston omaisuuden hoidosta sekä valmistelee ehdotukset toiminta- ja taloussuunnitelmaksi ja toimintakertomukseksi. Toimitusjohtaja on vastuussa merimiespalvelutoimiston kansainvälisestä toiminnasta. Toimitusjohtaja valmistelee merimiespalvelutoimiston lausunnot ja vastaa tiedotustoiminnasta sekä päättää henkilöstön tehtävistä ja työnjaosta sekä vastuualueista hallituksen päätösten mukaisesti.

3 Tavoitteet

Esityksen tavoitteena on vähentää valtion menoja.

4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset

4.1 Keskeiset ehdotukset

4.1.1 Rahoitus

Valtion rahoitusosuus merimiespalveluista lakkautettaisiin. Valtion osuus merimiespalvelutoimiston rahoituksesta on ollut vuosina 2023 ja 2024 arviolta noin 1 072 000 euroa vuodessa. Vuosittainen säästö valtiolle olisi tämän suuruinen valtion rahoitusosuuden lakkauttamisen siirtymäajan jälkeen.

Merimiespalvelutoimiston rahoituksen turvaamiseksi ehdotetaan merimiespalvelumaksun määräaikaista korottamista puolitoistakertaiseksi kolmen vuoden ajaksi. 1.1.2025–31.12.2027 merimiespalvelumaksua kerättäisiin merimiespalvelutoimistolle 1,5 tuhannesosaa yhden tuhannesosan sijaan sekä merimiesten aluksella saamista tuloista että merimiesten työnantajien merimiehille maksamista tuloista. Merimiespalvelumaksun määräaikainen korotus turvaisi toiminnan jatkumisen valtion rahoituksen päättyessä. Merimiespalvelumaksun korotus puolitoistakertaiseksi toisi merimiespalvelutoimistolle noin 315 000 euroa lisärahoitusta, joka vastaisi noin 30:tä prosenttia valtion nykyisin rahoittamasta määrästä.

4.1.2 Tehtävät ja asema

Merimiespalvelutoimiston asemaa merimiespalveluiden toteuttajana työ- ja elinkeinoministeriöstä erillisenä toimijana tarkennettaisiin. Voimassa olevan säännöksen mukaan merimiespalvelutoimisto toimii työ- ja elinkeinoministeriön yhteydessä. Valtion rahoitusosuuden lakkauttamisesta ja hallinnon uudelleenjärjestelystä johtuen merimiespalvelulakia muutettaisiin siten, että merimiespalvelutoimisto toimii työ- ja elinkeinoministeriön valvonnassa. Nykyistä vastaavasti merimiespalvelutoimisto toimisi edelleen käytännössä valtiohallinnosta erillisenä yksikkönä omissa tiloissaan.

4.1.3 Hallinto

Valtion rahoitusosuuden lakkauttamisen takia muutettaisiin myös merimiespalvelutoimiston hallintoa. Valtion rahoitusosuuden lakkauttamisen jälkeen ei ole perusteltua, että valtio edelleen johtaisi merimiespalvelutoimiston hallintoa. Tästä syystä merimiespalvelutoimiston hallintoon tehtäisiin valtion roolia kaventavat muutokset.

Ministeriöiden edustajat eivät enää kuuluisi merimiespalvelutoimiston edustajistoon. Edustajisto koostuisi jatkossa vain palkansaajien ja työnantajien edustajista. Kummallakin olisi jatkossakin neljä jäsentä edustajistossa. Työ- ja elinkeinoministeriö nimittäisi edelleen merimiespalvelutoimiston edustajiston ja hallituksen työnantajia ja palkansaajia edustavien järjestöjen tekemien ehdotusten perusteella. Edustajisto ja hallitus valitsisivat keskuudestaan puheenjohtajat.

Myöskään merimiespalvelutoimiston hallitukseen ei enää kuuluisi valtiota edustavaa jäsentä. Edustajiston ja hallituksen puheenjohtajuus olisi vuoroin palkansaajilla ja työnantajilla niin, että toisella olisi kerrallaan edustajisto ja toisella hallitus. Puheenjohtajat valittaisiin kahdeksi vuodeksi kerrallaan. Päällystön edustajan toimiessa hallituksen puheenjohtajana puheenjohtajuus siirtyisi kuitenkin jäsenyyden mukana aina sille kansipäällystön tai konepäällystön edustajalle, joka toimii hallituksen jäsenenä kyseisenä kalenterivuonna.

Voimassa olevasta laista poiketen edustajiston ja hallituksen varapuheenjohtajat eivät olisi puheenjohtajien henkilökohtaisia varajäseniä, vaan vastakkaista työmarkkinaosapuolta edustava jäsen toimisi varapuheenjohtajana. Esimerkiksi palkansaajien ollessa puheenjohtajuusvuorossa varapuheenjohtaja olisi työnantajien edustaja. Päällystön edustajan toimiessa hallituksen varapuheenjohtajana varapuheenjohtajuus siirtyisi jäsenyyden mukana aina sille kansipäällystön tai konepäällystön edustajalle, joka toimii hallituksen jäsenenä kyseisenä kalenterivuonna.

Ylimääräistä edustajiston kokousta, edustajiston kokouksen päätöksiä sekä hallituksen päätösvaltaa koskeviin pykäliin tehtäisiin edustajiston ja hallituksen jäsenmäärien muutoksista johtuvat muutokset.

4.1.4 Valvonta

Merimiespalvelutoimisto kerää veronluonteista merimiespalvelumaksua. Voimassa olevan lain mukaan merimiespalvelutoimiston hallituksen jäseniin ja toimitusjohtajaan sovelletaan rikosoikeudellista virkavastuuta koskevia säännöksiä heidän hoitaessaan palvelumaksun keräämiseen liittyviä tehtäviä. Valtion edustajien poistuessa merimiespalvelutoimiston hallintoelimistä valtiolle säädettäisiin lain tasolla voimassa olevaa merimiespalvelulakia selkeämpi valvontarooli. Merimiespalvelutoimiston tulisi toimittaa jatkossa kalenterivuositainen toimintakertomuksensa työ- ja elinkeinoministeriölle. Lisäksi laissa säädettäisiin työ- ja elinkeinoministeriön tiedonsaantioikeudesta.

4.1.5 Merimiespalvelutoimiston nimenkirjoitusoikeus

Merimiespalvelutoimiston nimenkirjoitusoikeutta muutettaisiin siten, että toimitusjohtajalla tai hallituksen jäsenellä olisi nimenkirjoitusoikeus yksinään, jos edustajisto näin päättää hallituksen esityksestä. Nimenkirjoitusoikeus voitaisiin myöntää tässä tapauksessa toimitusjohtajalle tai hallituksen jäsenelle toistaiseksi, määräajaksi tai yksittäisen asian hoitamista varten.

4.2 Pääasialliset vaikutukset

4.2.1 Taloudelliset vaikutukset

Esitys liittyy vuoden 2025 talousarvioesitykseen. Pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelman liitteeseen B on kirjattu, että merimiespalveluiden valtion rahoitusosuus lakkautetaan. Rahoitus on myönnetty valtion talousarvion momentilta 32.01.51 (Valtion osuus merimiespalvelutoiminnasta (arviomääräraha)). Momentilta on lisäksi myönnetty rahoitus valtion varoista korvattavista merimiesten matkakustannuksista annetun lain (1068/2013) nojalla työnantajille maksettaviin merimiesten matkakustannuksiin. Näihin korvattaviin matkakustannuksiin esityksellä ei ole vaikutusta.

Merimiespalvelutoimiston valtion rahoitusosuuden lakkauttaminen toisi valtiolle vuosittain säästöä noin 1,1 miljoonaa euroa. Merimiespalvelutoimiston rahoitus tulee laskemaan ensin 2025-2027 aikana noin 55:een prosenttiin nykyisestä ja vuoden 2027 jälkeen noin 40:een prosenttiin nykyisestä.

Valtion osuus on maksettu perustuen merimiespalvelutoimiston toimittamaan selvitykseen merimiespalvelutoimiston merimiehiltä, työnantajilta ja sopimusten perusteella keräämistä palvelumaksuista. Valtion osuus on maksettu vuosineljänneksittäin.

Valtion rahoitus lakkautettaisiin 2025 vuoden alusta lukien. Vuoden 2024 loppuun asti voimassa olevien säännösten mukaisesti työ- ja elinkeinoministeriö maksaisi valtion osuuden vuosineljänneksittäin takautuvasti koskien edellistä vuosineljänneestä. Ennakoitavuuden ja kohtuullisuuden vuoksi esityksessä ehdotetaan, että valtio maksaa joulukuun 2024 osalta vielä merimiespalvelumaksuihin perustuvan valtion osuuden vuodelle 2025 talousarviossa varattavista määrärahoista. Tämä kustannus on noin 50 000 euroa. Kustannukset katettaisiin edelleen samalta 32.01.51 momentilta, josta maksettaisiin myös merimiesten matkakustannusten korvaukset.

Vuonna 2025 tehtyyn työhön kohdistuvien palkkojen perusteella maksetuilla merimiespalvelumaksuilla ei olisi enää vaikutusta valtion osuuteen eikä valtio maksaisi merimiespalvelutoimistolle enää näiden palvelumaksujen perusteella. Kyseisen joulukuuhelmikuun vuosineljänneksen osalta maksettavaksi tulisi siis vain ennen ehdotetun lain voimaantuloa koskevaan ajankohtaan kohdistuva valtion osuus. Vuonna 2025 säästö valtion menoista olisi noin 50 000 euroa pienempi kuin sitä seuraavina vuosina.

4.2.2 Vaikutukset merimiespalvelutoimistoon ja sen järjestämiin palveluihin

Merimiespalvelutoimiston toimintabudjetti on nykyisin 1,8 miljoonaa euroa vuosittain. Merimiespalvelutoimisto on arvioinut sopeuttamistarvettaan rahoituksen vähenemisestä johtuen. Merimiespalvelutoimiston palveluksessa on 2024 alussa 11 henkilöä. Valtion rahoitusosuuden lakkaaminen voi merkitä merimiespalvelutoimiston henkilöstömäärän vähenemistä seitsemällä työntekijällä. Merimiespalvelutoimiston tulisi lisäksi luopua kiinteistöistään sekä lopettaa tapahtumien, urheilun ja liikunnan sekä kurssitoiminnan järjestäminen.

Ilman korvaavaa rahoitusta merimiespalvelutoimiston työntekijämäärä laskee neljään merimiespalvelutoimiston arvion mukaan. Nykyisen suuruisilla merimiespalvelumaksuilla olisi mahdollista kattaa nykyisistä palveluista vain laivakirjastotoiminta sisältäen lehtien, kirjojen ja elokuvien toimittamisen laivoille. Merimiespalvelutoimiston palvelut kaventuisivat merkittävästi.

Vaikutukset merimiespalvelutoimiston toimintaan ja sen merimiehille tarjoamiin palveluihin eivät kuitenkaan välttämättä toteutuisi välittömästi kokonaisuudessaan. Esimerkiksi miespalvelutoimiston omistamien kiinteistöjen myynnillä olisi mahdollista rahoittaa palveluita jonkin aikaa. Tarkempaa arviota tästä ei kuitenkaan ole mahdollista antaa, koska merimiespalvelutoimiston omistamien kiinteistöjen arvoja ei ole määritelty.

Merimiespalvelutoimiston rahoitus ja toiminta turvattaisiin lähivuosiksi määräaikaisella kolmen vuoden merimiespalvelumaksun korotuksella puolitoistakertaiseksi nykyisestä. Sekä merimiesten että heidän työnantajiansa palvelumaksu olisi 1,5 tuhannesosaa aluksella maksetuista palkoista. Palvelumaksun korotus vastaisi noin 30:tä prosenttia lakkautettavasta valtion rahoituksesta. Kolmen vuoden siirtymäaikana merimiespalvelutoimisto voisi järjestää rahoituspohjaansa uudelleen. Siirtymäaika toisi vähintään joustoa kiinteistöjen realisointia varten. Jos kiinteistön realisoinnissa ei onnistuta suunnitellusti tai siihen liittyvät lainajärjestelyt eivät edisty suotuisasti, merimiespalvelutoimiston taloudellinen asema muodostuu vaikeaksi. Tästä syystä tilannetta on syytä tarkasti seurata vuoden 2025 aikana. Siirtymäaikana työ- ja elinkeinoministeriön on valvontavaltansa puitteissa mahdollista arvioida merimiespalvelutoimiston kykyä suoriutua tehtävistään.

4.2.3 Vaikutukset merenkulun työnantajiin

Työnantajien maksama merimiespalvelumaksu maksettaisiin korotettuna puolitoistakertaisena vuosina 2025-2027. Vuoden 2024 merimiespalvelutoimiston arvioimaan tasoon suhteutettuna varustamoiden maksamat merimiespalvelumaksut nousisivat 315 000 eurosta noin 472 500 euroon vuodessa.

4.2.4 Vaikutukset merimiehiin

4.2.4.1 Vaikutukset merimiesten maksamaan palvelumaksuun

Merimiespalvelumaksun korotus määräaikaisesti puolitoistakertaiseksi nostaisi merimiehen maksamaa palvelumaksua 1-2,5 euroa kuukaudessa 2025-2027. Esimerkiksi 2000 euroa kuussa ansaitsevan merimiehen palvelumaksu nousisi kahdesta eurosta kolmeen euroon. 3500 euron kuukausiansioilla 3,5 euron palvelumaksu nousisi 5,25:een euroon ja 5000 euron kuukausiansioilla nykyinen viiden euron palvelumaksu olisi korotuksen jälkeen 7,5 euroa kuukaudessa. Päälystöllä korotus voisi olla suurempikin suuremmista palkoista johtuen.

4.2.4.2 Vaikutukset merimiesten palveluihin

Suomessa on tällä hetkellä arviolta noin 6000 merimiestä. Merimiespalvelutoimiston rahoituksen vähenemisellä on vaikutusta merimiehille järjestettävien palveluiden määrään ja mahdollisesti laatuun. Esityksessä ehdotetaan määräaikaista korotusta merimiespalvelumaksun suuruuteen. 1.1.2025–31.12.2027 väliseksi ajaksi merenkulkijoiden ja varustamojen merimiespalvelumaksu nostettaisiin 1,5:een tuhannesosaan palkkojen suuruudesta. Määräaikaisella korotuksella turvattaisiin merimiespalvelutoimiston toiminta siirtymävaiheessa. 2025–2027 valtionrahoituksen lakkauttaminen korvattaisiin osittain merimiespalvelumaksun määräaikaisella korotuksella. Korotus vastaisi noin 30:tä prosenttia lakkautettavasta valtion rahoituksesta, joten se korvaisi valtion rahoituksen vain osittain. Merimiespalvelumaksullaan merimiehet saisivat jo 2025 alkaen vähemmän lisämaksuttomia tai nykyistä vastaavia tavallista edullisempia merimiespalvelutoimiston järjestämiä palveluita.

4.2.4.3 Perusoikeusvaikutukset ja liikuntavaikutukset

Merimiespalvelutoimiston lakkauttaessa kurssinsa rahoituksen vähenemisen jälkeen, merimiesten olisi etsittävä vastaavia kursseja muuta kautta. Tällä olisi vaikutusta merimiesten mahdollisuuksiin perustuslain mukaisten sivistyksellisten oikeuksien toteuttamiseen sekä liikuntapalveluihin osallistumiseen. Pitkistä merellä olojaksoista johtuen merimiehille on ollut tarkoituksenmukaista järjestää vain heille kuuluvia palveluita merimiespalvelutoimiston toimesta. Tämä on taannut merimiehille mahdollisuuksia osallistua palveluihin joustavasti maissa, kun se on sopinut maissa olojaksoihin.

Merimiespalvelutoimiston tarjoamia palveluita ei voida kuitenkaan pitää ainoana merimiehille saatavilla olevina vaihtoehtoina. Liikuntapalveluiden mahdollinen tuleva poistuminen merimiespalvelutoimiston järjestämistä palveluista ei poista merimiehiltä muihin kansalaisiin nähden yhdenvertaisia liikuntamahdollisuuksia vapaa-ajallaan. Vastaavasti merimiehet voivat toteuttaa sivistyksellisiä oikeuksiaan myös muuten kuin merimiespalvelutoimiston kautta yhdenvertaisesti muiden kansalaisten tavoin. Digitalisoituneessa yhteiskunnassa paikka- ja aikasidonnaisuus eivät ole enää yhtä merkittäviä kuin ennen myöskään erilaisille kursseille osallistumisen kannalta.

4.2.5 Vaikutukset viranomaisiin

Esityksessä ehdotetaan valtion tehtävien vähentämistä merimiespalvelutoimiston hallinnossa. Ehdotuksella olisi vaikutuksia erityisesti työ- ja elinkeinoministeriön, mutta myös valtiovarainministeriön ja liikenne- ja viestintäministeriön tehtäviin. Ministeriöt eivät enää nimeäisi omia jäseniään merimiespalvelutoimiston edustajistoon eikä merimiespalvelutoimiston hallituksessakaan olisi enää valtion edustajia. Tämän johdosta valtion merimiespalveluihin liittyvät tehtävät vähenisivät. Työ- ja elinkeinoministeriölle säädettäisiin kuitenkin erillisestä nykyisestä poikkeavista tiedonsaantioikeudesta ja valvontatehtävästä. Muutoksilla arvioidaan olevan maltillinen vaikutus viranomaistehtävien vähenemiseen.

5 Muut toteuttamisvaihtoehdot

5.1 Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset

5.1.1 Rahoitus

Esityksessä ehdotetaan merimiespalvelutoimiston valtion rahoitusosuus lakkautettavaksi kokonaisuudessaan. Jotta nykyisenkaltaiset merimiespalvelut voitaisiin järjestää myös tulevaisuudessa, tulisi merimiespalvelutoimiston muualta saamaa rahoitusta kasvattaa. Vaihtoehtoisina rahoitusvaihtoehtoina on kuvattu merimiespalvelutoimistolta saatujen arvioiden perusteella, miten merimiesten ja varustamoiden maksaman merimiespalvelumaksun suuruutta tulisi muuttaa, jotta nykyiset palvelut voitaisiin säilyttää. Vaihtoehdot on kuvattu pääosin ottamatta huomioon määräaikaista 2025-2027 korotusta merimiespalvelumaksuun. Vaihtoehdoilla on pyritty kuvaamaan, miten toiminta säilytettäisiin pidemmällä aikavälillä samalla tasolla kuin ennen valtion rahoitusosuuden lakkauttamista.

5.1.1.1 Valtion rahoitus säilytettäisiin nykyisellä tasolla

Jos valtion rahoitusosuus säilytettäisiin nykyisellä tasolla, muutoksia merimiespalvelumaksun suuruuteen ei olisi tarvetta tehdä. Merimiespalvelulakia voitaisiin muuten tarvittavilta osin

muuttaa, mutta näiden säännösmuutosten tekeminen ei olisi välttämätöntä. Tällainen vaihtoehto ei vastaisi hallituksen ohjelmaa eikä toisi tavoitteena olevia säästöjä valtiontalouteen.

5.1.1.2 Valtion rahoitus olisi puolet nykyisestä

Jos valtion rahoitusosuutta vähennettäisiin puoleen nykyisestä ja samalla merimiespalvelutoimiston tehtävät säilytettäisiin ennallaan, merimiespalvelumaksuja tulisi nostaa. Merimiespalvelutoimiston tekemän arvion mukaan merimiespalvelumaksu olisi tässä tapauksessa 1,85 tuhannesosaa merimiehen aluksella saamasta tulosta ja vastaavasti 1,85 tuhannesosaatyönantajan merimiehille maksetusta tulosta. Tässä vaihtoehdossa merimiespalvelutoimisto on arvioinut, että sopimukseen perustuva tulo tulisi lisäksi kaksinkertaistaa 10 000:sta eurosta 20 000:een euroon.

Esimerkiksi 2000 euroa kuukaudessa ansaitsevalle merimiehelle merimiespalvelumaksun korotus tarkoittaisi 1,7:n euron korotusta kuukaudessa kahdesta eurosta 3,7:ään euroon. 3500 euroa kuukaudessa ansaitsevan merimiehen palvelumaksu nousisi noin kolme euroa 3,5:stä eurosta noin 6,5:een euroon. 5000 euron kuukausiansioilla viiden euron merimiespalvelumaksu nousisi 9,25:een euroon kuukaudessa. Osalla päällystöstä korotus voisi olla suurempikin suuremmasta palkasta johtuen. Varustamoille korotus tarkoittaisi nykyisten yhteensä noin 315 000:n euron vuosittaisten merimiespalvelumaksujen nousua noin 268 000:lla eurolla noin 583 000:een euroon.

Merimiespalvelumaksun korotus yhdestä tuhannesosasta 1,85:een tuhannesosaan kattaisi valtaosan valtion rahoitusosuuden puolittumisesta. Vaihtoehto ei kuitenkaan olisi hallituksen ohjelman mukainen ja toisi vain puolet tavoitteena olevista säästöistä valtiontalouteen (noin 536 000 euroa, 1 072 000:n euron sijaan).

5.1.1.3 Valtion rahoitus perustuisi vain aiempaan laivalästimaksujärjestelmästä merimiespalvelutoimistolle maksettuun osuuteen

Valtion talousarviossa merimiespalvelutoimiston rahoitus on jakautunut merimiespalvelumaksuja vastaavaan osuuteen sekä valtion varoista katettuun erilliseen maksuosuuteen, jonka määrä on vastannut kumotusta laivalästimaksujärjestelmästä merimiespalvelutoimistolle maksettua osuutta. Tämän suuruus on ollut viime vuosina 492 000 euroa.

Merimiespalvelutoimiston arvion mukaan ainoastaan aiempaan laivalästimaksuun perustuvan valtion rahoitusosuuden säilyttäminen edellyttäisi merimiespalvelumaksujen kaksinkertaistamista yhdestä tuhannesosasta kahteen tuhannesosaan, jos nykyiset palvelut samalla säilytettäisiin. Merimiehille tämä tarkoittaisi noin 2–6:n euron korotusta kuukausittaiseen merimiespalvelumaksuun. Päällystöllä korotus voisi olla suurempikin suuremmista palkoista johtuen. Työnantajien nykyinen noin 315 000:n euron merimiespalvelumaksu olisi yhteensä 630 000 euroa.

Myös tässä vaihtoehdossa merimiespalvelutoimiston tekemien sopimusten perusteella kerätyt merimiespalvelumaksut tulisi kaksinkertaistaa 10 000:sta eurosta 20 000:een euroon. Pääosa valtion rahoitusosuuden vähenemisestä katettaisiin kuitenkin merimiehille maksettuihin palkkoihin perustuvista merimiesten sekä varustamojen maksamasta merimiespalvelumaksusta.

Tämäkään vaihtoehto ei olisi hallituksen ohjelman mukainen. Vaihtoehto toisi säästöjä valtiontalouteen 580 000 euroa, joka olisi hieman yli puolet tavoitellusta määrästä (noin 54 prosenttia).

5.1.1.4 Korotettaisiin merimiespalvelumaksua lakkautettavan valtion rahoituksen kattamiseksi

Jotta nykyisenlaajuiset merimiespalvelut voitaisiin säilyttää, eikä muita rahoituslähteitä olisi tarjolla, tulisi varustamoiden ja merimiesten palvelumaksua korottaa merkittävästi. Merimiespalvelutoimiston arvion mukaan merimiespalvelumaksu olisi tässä tapauksessa 2,8 tuhannesosaa merimiehen aluksella saamasta tulosta ja vastaavasti 2,8 tuhannesosaa työnantajan merimiehille maksetusta tulosta. Tässäkin vaihtoehdossa merimiespalvelutoimisto on arvioinut, että sopimukseen perustuva tulo tulisi lisäksi kaksinkertaistaa 10 000:sta eurosta 20 000:een euroon.

2000 euroa kuussa ansaitsevan merimiehen palvelumaksu nousisi kahdesta eurosta 5,6:een euroon. 3500 euron kuukausiansioilla 3,5:n euron palvelumaksu nousisi 9,8:aan euroon ja 5000 euron kuukausiansioilla nykyinen viiden euron palvelumaksu olisi korotuksen jälkeen 14 euroa kuukaudessa. Päällystöllä korotus voisi olla suurempikin suuremmista palkoista johtuen. Työnantajien yhteenlaskettu merimiespalvelu nousisi noin 315 000:sta eurosta noin 880 000:een euroon.

5.2 Ulkomaiden lainsäädäntö ja muut ulkomailla käytetyt keinot

5.2.1 Ruotsi

Ruotsissa merimiespalveluista vastaa Merenkulkuvirasto (Sjöfartsverket⁹), joka toimii maaseutu- ja infrastruktuuriministeriön alaisuudessa. Ministeriö nimittää Merenkulkuviraston hallituksen. Merenkulkuviraston toiminnasta säädetään asetuksella (2007:1161) Merenkulkuviraston johtosäännöksi.¹⁰ Merimiespalveluiden toimintaa on rahoitettu Merenkulkuviraston väylämaksuilla vuodesta 1976 lähtien.

Merimiespalvelut on Merenkulkuviraston liikeosaston liiketoiminta-alue. Osastoon kuuluvat myös luotsaus, Merimaantiede ja Meriliikennepalvelut luotsaussuunnittelulla, alusliikennepalvelut (VTS) ja Sweden Traffic.

Merimiespalveluilla on työntekijöitä viidessä satamassa. Neljässä satamassa merimiespalveluilla on merimieskerho ja yhdessä satamassa vain toimisto ja yhteistyökumppanin ylläpitämä merimieshotelli ja merimieskerho. Merimieskerhojen lisäksi Merenkulkuvirasto järjestää merimiespalveluina laivaväen kuljetuksia, liikuntaa ja retkiä. Ruotsalaisille aluksille on suunnattu merimieskirjasto, jonka kautta on mahdollisuus tilata myös elokuva- ja uutispalveluita.

Merimiespalveluiden tehtävät ja palvelut vastaavat pitkälti Suomen merimiespalvelutoimiston toimintaa, vaikka toiminta on järjestetty selvemmin viranomaisen alaisuuteen ja palveluita on saatavilla merimieskerhoissa.

5.2.2 Tanska

Tanskalaisilla kauppalaivoilla merenkulkijat maksavat merimiespalveluista 0,70 Tanskan kruunua (noin 0,1 euroa) päivässä. Laivanomistajille merimiespalvelumaksu on 4,02 tai 5,32 Tanskan kruunua (noin 0,55 tai noin 0,7 euroa) merenkulkijaa kohden päivässä.

⁹ <https://www.sjofartsverket.se/sv/tjanster/sjomansservice/> (Viitattu 12.9.2024).

¹⁰ https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningsamling/forordning-20071161-med-instruktion-for_sfs-2007-1161/ (Viitattu 12.9.2024).

Kokonaissumma menee kauppalaivaston työympäristö- ja hyvinvointineuvostolle (Sea Health and Welfare, SHW), jota koskee laki kauppalaivaston työympäristö- ja hyvinvointineuvostosta.

Kauppalaivaston työympäristö- ja hyvinvointineuvosto on yksityinen instituutio, jonka tehtävänä on edistää merenkulkijoiden hyvinvointia merellä ja heidän satamassa oleskelunsa aikana kotimaassa ja ulkomailla. Neuvosto koostuu tasapuolisesti edustajista merenkulkijoiden ja laivanvarustajien järjestöistä. Neuvosto vahvistaa yksityiskohtaiset organisaatiota koskevat säännöt ja määräykset, jotka elinkeinoministeri hyväksyy.

Kauppalaivaston työympäristö- ja hyvinvointineuvosto vastaa merenkulkijoiden hyvinvointipalveluista tanskalaisilla aluksilla. Neuvoston tarjoamia hyvinvointipalveluita ovat muun muassa tukipisteet ulkomailla, urheilukilpailut, elokuvat sekä televisio, uutiset, kirjat ja lomamahdollisuudet.

Tanskan merimiespalvelut on järjestetty jossain määrin samalla tavoin kuin tässä esityksessä ehdotetaan Suomessa toimittavan valtion roolin muuttuessa. Merimiespalvelumaksu on Tanskassa kuitenkin selkeästi suurempi suhteessa varustamoille kuin merimiehille.

6 Lausuntopalaute

Esitysluonnoksesta järjestettiin lausuntokierros 29.4.2024-10.6.2024 Lausuntopalvelu.fi – verkkopalvelun kautta. Lausuntoa pyydettiin sosiaali- ja terveysministeriöltä, liikenne- ja viestintäministeriöltä, valtiovarainministeriöltä, aluehallintovirastoilta, Ahvenanmaan maakunnan hallitukselta, merimiespalvelutoimistolta, Suomen Varustamot ry:ltä, Suomen Erikoisalusten työnantajaliitto SET:lta, Suomen Matkustajalaivayhdistys SMLY ry:ltä, Suomen Merimies-Unioni SMU ry:ltä, Suomen Laivanpäällystöliittoa ja Suomen Konepäällystöliittoa.

Lausuntoja annettiin yhteensä 11 kappaletta, joista kahdeksan annettiin lausuntopalvelussa. Lausuntopalvelussa lausuntonsa antoivat sosiaali- ja terveysministeriö, Helsingin Laivanpäällikköyhdistys, Lounais-Suomen aluehallintovirasto (työsuojeluviranomaisten yhteislausunto), merimiespalvelutoimiston hallitus, merimiespalvelutoimiston hallituksen puheenjohtaja, Suomen Merimieskirkko ry, Suomen Merimies-Unioni SMU ry ja Suomen Varustamot ry. Valtiovarainministeriö ilmoitti, ettei sillä ole lausuttavaa ja liikenne- ja viestintäministeriön lausui, ettei sillä ole huomautettavaa esitysluonnoksesta. Suomen Konepäällystöliitto ry yhtyi Suomen Merimies-Unioni SMU ry:n lausunnossa esitettyyn.

Esityksessä ehdotetaan, että valtion rahoitusosuus merimiespalveluista lakkautettaisiin. Tavoitteena on vähentää valtion menoja. Merenkulun järjestöjen lausunnoissa kyseenalaistettiin siirtymäajan puute, erityyöleissopimuksen velvoitteiden noudattaminen, lakisääteisten palveluiden järjestäminen, merimiesten terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen sekä se, miten ulkomaisten merenkulkijoiden palvelut järjestetään jatkossa ilman valtion rahoitusta.

Merimiespalvelutoimiston rahoitukseen ehdotetaan muutosta valtion osuuden lakkauttamisella. Merimiesten ja työnantajien merimiespalvelumaksun yhden tuhannesosan osuuteen palkoista ei ehdotettu muutosta lausuntokierroksella olleessa hallituksen esitysluonnoksessa. Suomen Varustamot lausui, että työnantajien maksuosuutta ei tule muuttaa. Merimies-Unioni lausui, että vain siinä tilanteessa voidaan palkansaajien maksuosuutta kasvattaa nykytasosta, mikäli saman suuruinen korotus toteutetaan työnantajien maksuosuuteen. Helsingin laivanpäällikköyhdistys katsoi lausunnossaan, että korvaava rahoitus tulisi löytää tai merimiesten ja työnantajien maksuosuutta tulisi korottaa. Merimiespalvelutoimiston hallituksen puheenjohtaja ehdotti omassa lausunnossaan, että 1.1.2025–31.12.2027 väliseksi ajaksi merenkulkijoiden ja varustamojen merimiespalvelumaksu nostettaisiin 1,5:een tuhannesosaan palkkojen

suuruudesta. Lausuntokierroksen jälkeen esitystä on muutettu ehdotuksen mukaiseksi ja määräaikainen korotus 1,5:een tuhannesosaan tehtäisiin vuosiksi 2025-2027. Määräaikaisella palvelumaksun korotuksella pystytään korvaamaan 30:tä prosenttia lakkautettavasta valtion rahoituksesta ja turvaamaan merimiespalvelutoimiston rahoitusta.

Esityksessä ehdotetaan, että valtio ei enää osallistuisi merimiespalvelutoimiston hallintoon. Merimies-Unioni lausui, että valtion jäädessä pois merimiespalvelutoimiston hallinnosta, valtio ei täytä velvollisuuksiaan sitä sitovien kansainvälisten sopimusten osalta. Muissa annetuissa lausunnoissa katsottiin, että ilman valtion rahoitusta, valtion ei tule osallistua myöskään hallintoon. Merimieskirkko lausui, että merimiespalvelutoimiston hallitukseen tulee nimetä myös yhden tai useamman vapaaehtoisen merimiespalvelutoiminnan tuottajan edustus. Helsingin Laivanpäällikköyhdistys lausui, että ehdotettu hallinto on liian suuri ehdotetun pienentyvän toiminnan suuruuteen nähden. Muuten annetuissa lausunnoissa kannatettiin hallintoon ehdotettuja muutoksia. Hallinnon osalta lausuntojen johdosta ei tehty muutoksia lausuntokierroksella olleeseen esitysluonnokseen. Esityksessä on haluttu säilyttää tasapaino työmarkkinaosapuolten edustuksessa merimiespalvelutoimiston hallintoelimityksessä.

Esityksessä ei ehdoteta muutoksia merimiespalvelulain 3 §:n merimiespalvelutoimiston tehtäviin. Lausunnoissa ei osoitettu muutostarpeita.

Esityksessä ehdotetaan työ- ja elinkeinoministeriölle merimiespalvelutoimiston valvontavaltaa ja tiedonsaantioikeutta. Suomen Varustamot ei pitänyt tätä aivan yksiselitteisenä ja Merimies-Unioni piti ehdotettua perusteettomana. Lausuntojen johdosta esitykseen ei ole tehty muutoksia ehdotettuun valvontavaltaan ja tiedonsaantioikeuteen. Esityksessä on katsottu valvontavallan ja tiedonsaantioikeuden olevan tarpeellinen valtion poistuessa merimiespalvelutoimiston hallintoelimityksestä.

Vaikutusten osalta merenkulun järjestöt lausuiivat, että esitysluonnoksessa ei ole kiinnitetty huomiota erityyppisissä sopimuksissa noudattamiseen, ulkomaisten merimiesten palveluiden järjestämiseen ja merimiesten työhyvinvoinnin edistämiseen. Helsingin Laivanpäällikköyhdistyksen lausunnossa tuotiin esille, ettei merimiespalvelumaksun korotuksen euromääräistä vaikutusta ole tuotu esille. Esityksen 6 lukuun muista toteuttamisvaihtoehdoista on lisätty laskelmat merimiespalvelumaksun korotuksen euromääräisistä vaikutuksista merimiehille ja työntäjille.

Merimiespalvelulain nojalla on annettu työministeriön asetus merimiespalvelutoimistosta (720/2007). Lausunnoissa ei nostettu esiin tarvetta tehdä muutoksia kyseiseen asetukseen.

7 Säännöskohtaiset perustelut

3 § Merimiespalvelutoimisto. Merimiespalvelutoimiston asemaa merimiespalveluiden toteuttajana työ- ja elinkeinoministeriöstä erillisenä toimijana tarkennettaisiin. Voimassa olevan säännöksen mukaan merimiespalvelutoimisto toimii työ- ja elinkeinoministeriön yhteydessä. Valtion rahoitusosuuden lakkauttamisesta ja hallinnon uudelleenjärjestelystä johtuen merimiespalvelulakia muutettaisiin siten, että merimiespalvelutoimisto toimii työ- ja elinkeinoministeriön valvonnassa. Nykyistä vastaavasti merimiespalvelutoimisto toimisi edelleen käytännössä valtiohallinnosta erillisenä yksikkönä omissa tiloissaan.

4 § Palvelumaksu. Pykälää muutettaisiin väliaikaisesti. Ajalla 1.1.2025–31.12.2027 merimiespalvelumaksua kerättäisiin merimiespalvelutoimistolle 1,5 tuhannesosaa yhden tuhannesosan sijaan sekä merimiesten aluksella saamista tuloista että merimiesten työntäjien merimiehille maksamista tuloista.

6 § Valtion osuus. 11 § Valtion osuuden maksaminen. Valtion rahoitusosuuden lakkauttamisesta johtuen pykälät kumottaisiin.**13 § Merimiespalvelutoimiston edustajisto. 16 § Ylimääräinen edustajiston kokous. 17 § Edustajiston kokouksen päätökset. 19 § Merimiespalvelutoimiston hallitus. 22 § Hallituksen päätösvalta.** Merimiespalvelutoimiston hallintoon liittyviin pykäliin tehtäisiin valtion roolia kaventavat muutokset. Ministeriöiden edustajat eivät enää kuuluisi merimiespalvelutoimiston edustajistoon. Myöskään merimiespalvelutoimiston hallitukseen ei enää kuuluisi valtiota edustavaa jäsentä. Ylimääräistä edustajiston kokousta, edustajiston kokouksen päätöksiä sekä hallituksen päätösvaltaa koskeviin pykäliin tehtäisiin edustajiston ja hallituksen jäsenmäärien muutoksista johtuvat muutokset.

14 § Edustajiston puheenjohtaja ja edustajiston täydentäminen. 20 § Hallituksen puheenjohtaja ja hallituksen täydentäminen. Myös edustajiston ja hallituksen puheenjohtajuuteen liittyviin pykäliin tehtäisiin valtion edustajien merimiespalvelutoimiston hallintoelimestä poistumisesta johtuvat muutokset. Edustajiston ja hallituksen puheenjohtajuus olisi vuoroin palkansaajilla ja työnantajilla niin, että toisella olisi kerrallaan edustajisto ja toisella hallitus. Puheenjohtajat valittaisiin kahdeksi vuodeksi kerrallaan. Päällystön edustajan toimiessa hallituksen puheenjohtajana puheenjohtajuus siirtyisi kuitenkin jäsenyyden mukana aina sille kansipäällystön tai konepäällystön edustajalle, joka toimii hallituksen jäsenenä kyseisenä kalenterivuonna.

Voimassa olevasta laista poiketen edustajiston ja hallituksen varapuheenjohtajat eivät olisi puheenjohtajien henkilökohtaisia varajäseniä, vaan vastakkaista työmarkkinaosapuolta edustava jäsen toimisi varapuheenjohtajana. Esimerkiksi palkansaajien ollessa puheenjohtajuusvuorossa varapuheenjohtaja olisi työnantajien edustaja. Päällystön edustajan toimiessa hallituksen varapuheenjohtajana varapuheenjohtajuus siirtyisi jäsenyyden mukana aina sille kansipäällystön tai konepäällystön edustajalle, joka toimii hallituksen jäsenenä kyseisenä kalenterivuonna.

24 § Merimiespalvelutoimiston nimenkirjoittajat. Pykälään lisättäisiin uusi 2 momentti. Merimiespalvelutoimiston edustajisto voisi hallituksen esityksestä päättää nimenkirjoitusoikeuksien myöntämisestä myös toimitusjohtajalle tai hallituksen jäsenelle erikseen.

26 a § Työ- ja elinkeinoministeriön oikeus saada tietoja ja tarkastaa toimintaa. Pykälä olisi uusi. Valtion edustajien poistuessa merimiespalvelutoimiston hallintoelimestä valtiolle säädettäisiin lain tasolla voimassa olevaa merimiespalvelulakia selkeämpi valvontarooli. Merimiespalvelutoimiston tulisi toimittaa jatkossa kalenterivuositainen toimintakertomuksensa työ- ja elinkeinoministeriölle. Lisäksi laissa säädettäisiin työ- ja elinkeinoministeriön tiedonsaantioikeudesta.

8 Lakia alemman asteinen sääntely

Voimassa olevan lain 28 §:ssä säädetään, että tarkemmat säännökset merimiespalvelutoimiston toimielimistä, niiden tehtävistä ja toiminnasta annetaan työ- ja elinkeinoministeriön asetuksella. Asetuksenantovaltuuteen ei esitetä muutosta. Työministeriön asetukseen merimiespalvelutoimistosta (720/2007) tehtäisiin hallinnon toimielinten tehtäviä ja toimintaa koskevat tarpeelliset muutokset.

9 Voimaantulo

Ehdotetaan, että laki tulee voimaan 1.1.2025.

Voimassa olevan merimiespalvelulain säännösten mukaisesti merimiesten ja työnantajien 2024 puolella maksamiin merimiespalvelumaksuihin perustavan valtion osuuden työ- ja elinkeinoministeriö maksaa kuitenkin vielä 2025 alkuvuodesta valtion talousarviossa tarkoitukseen varatusta määrärahasta. Vuoden 2025 talousarviosta jäisi maksettavaksi vain joulukuuta 2024 koskeva valtion osuus. Tämän suuruus on noin 50 000 euroa.

10 Toimeenpano ja seuranta

Ehdotusten toimeenpanon seuranta toteutettaisiin osana työ- ja elinkeinoministeriölle osoitettua merimiespalvelutoimistoa koskevaa tiedonsaanti- ja valvontatehtävää. Työ- ja elinkeinoministeriö seuraa myös merimiespalvelutoimiston taloudellista asemaa.

11 Suhde muihin esityksiin

Esitys liittyy valtion vuoden 2025 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

12 Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys

Esityksessä ehdotetaan merimiespalvelutoimiston valtion rahoitusosuuden lakkauttamista. Ehdotettu sääntely on merkityksellistä perustuslain 10 §:n 1 momentin, 16 §:n 2 momentin ja 124 §:n kannalta. Hallituksen esityksessä eduskunnalle merimiespalvelulaiksi HE 183/2005 vp esityksen suhdetta perustuslain säännöksiin ei ole käsitelty.

Perustuslain 10 §: ssä säädetään yksityiselämän suojasta ja sen 1 momentin mukaan henkilötietojen suojasta säädetään tarkemmin lailla. Esityksessä ehdotetaan uutta 26 a §:ää työ- ja elinkeinoministeriön oikeudesta saada tietoja ja tarkastaa merimiespalvelutoimiston toimintaa. Perustuslakivaliokunnan mukaan tietosuojasetuksen yksityiskohtainen sääntely, jota tulkitaan ja sovelletaan EU:n perusoikeuskirjassa turvattujen oikeuksien mukaisesti, muodostaa yleensä riittävän säännöspohjan myös perustuslain 10 §:ssä turvattun yksityiselämän ja henkilötietojen suojan kannalta. Henkilötietojen suoja tulee turvata ensisijaisesti EU:n yleisen tietosuojasetuksen ja kansallisen yleislainsäädännön nojalla (ks. PeVL 14/2018 vp, s. 4–5). Perustuslakivaliokunnan mukaan on kuitenkin selvää, että erityislainsäädännön tarpeellisuutta on arvioitava myös tietosuojasetuksenkin edellyttämän riskiperustaisen lähestymistavan mukaisesti kiinnittämällä huomiota tietojen käsittelyn aiheuttamiin uhkiin ja riskeihin. Mitä suurempi riski käsittelystä aiheutuu luonnollisen henkilön oikeuksille ja vapauksille, sitä perustellumpaa on yksityiskohtaisempi sääntely.¹¹

Työ- ja elinkeinoministeriön tiedonsaantioikeudella on tarkoitus tarkastaa merimiespalvelutoimiston toimintaa. Luonnollisten henkilöiden oikeuksille ja vapauksille ei esityksessä katsota aiheutuvan riskiä, kun tiedonsaanti koskee merimiespalvelutoimiston toiminnan valvontaa ja tarkastamista. Tästä johtuen EU:n yleisen tietosuojasetuksen katsotaan olevan asiassa riittävä perustuslain 10 §:ssä turvattujen yksityiselämän ja henkilötietojen suojan kannalta.

Julkisen vallan on perustuslain 16 §:n 2 momentin perusteella turvattava jokaiselle yhtäläinen mahdollisuus saada kykyjensä ja erityisten tarpeidensa mukaisesti myös muuta kuin perusopetusta sekä kehittää itseään varattomuuden estämättä. Turvaamisvelvollisuus kattaa opetuksen esiopetuksesta aikuiskoulutukseen asti. Yksilön kannalta tämä oikeus merkitsee

¹¹ PeVL 11/2024 vp kohta 3-4.

elinikäisen koulutuksen periaatteen tunnustamista. Kysymys ei ole subjektiivisesta oikeudesta, vaan yhtäläiset mahdollisuudet turvataan sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään.¹²

Perustuslain 16 §:n 2 momentin säännös ei sido lainsäätäjää voimassa oleviin järjestelyihin, vaan asettaa yleisen velvollisuuden huolehtia muun muassa siitä, että varattomuus ei estä opetuksen saamista. Tämä ei välttämättä edellytä opetuksen maksuttomuutta eikä nykymuotoista opintotukijärjestelmää, jos muulla tavoin huolehditaan siitä, että vähävaraisilla on tosiasiallinen mahdollisuus kouluttaa itseään.¹³ Oikeus saada muuta kuin perusopetusta varattomuuden estämättä on turvattava sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään. Sääntelyvaraus edellyttää oikeuden turvaamista koskevien säännösten antamista lain tasolla, mutta jättää sääntelyn tarkemman sisällön lainsäätäjän harkintavaltaan.¹⁴

Merimiespalvelutoimiston tehtävänä on muun muassa edistää merimiesten opinto- ja aikuiskasvatustoimintaa. Merimiespalvelutoimiston valtion rahoitusosuuden lakkauttaminen saattaa vaikuttaa merimiespalvelutoimiston merimiehille tarjottavien palvelujen määrään ja laatuun. Merimiespalvelutoimisto on järjestänyt myös esimerkiksi kielikursseja. Tällä on liitännä perustuslain 16 §:n 2 momentin sivistyksellisiin oikeuksiin ja mahdollisuuteen kehittää itseään. Merimiehillä on pitkistä laivalla vietetyistä ajanjaksoista johtuen muita kansalaisia heikommat mahdollisuudet osallistua maissa tapahtuvaan sivistykselliseen koulutustoimintaan ja sitä kautta itsensä kehittämiseen. Perustuslain ja perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännön tarkoittamalla tavalla merimiespalvelutoimiston järjestämiä kursseja ei voida kuitenkaan pitää perusoikeuksien toteutumisen kannalta välttämättöminä. Edellä kuvatusti perustuslain 16 §:n 2 momentissa kyse ei ole subjektiivisesta oikeudesta, vaan yhtäläiset mahdollisuudet turvataan sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään.¹⁵ Nykyään opetusta on saatavilla paljon myös paikasta riippumattomasti esimerkiksi verkossa, eikä merillä tehtävästä työstä johtuvan ajallisen esteen lisäksi ole nähtävissä, että merimiespalvelutoimiston valtion rahoitusosuuden lakkauttamisella olisi sellaista merkitystä, jolla voitaisiin katsoa olevan vaikutusta merimiesten perusoikeuksien toteutumiseen. Ehdotettujen lainsäädännön muutosten katsotaan sisällöltään olevan perustuslain kannalta ongelmattomia.

Perustuslain 124 §:n mukaan julkinen hallintotehtävä voidaan antaa muulle kuin viranomaiselle vain lailla tai lain nojalla, jos se on tarpeen tehtävän tarkoituksenmukaiseksi hoitamiseksi eikä vaaranna perusoikeuksia, oikeusturvaa tai muita hyvän hallinnon vaatimuksia. Merkittävää julkisen vallan käyttöä sisältäviä tehtäviä voidaan kuitenkin antaa vain viranomaiselle. Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta on todennut hallituksen esitystä merimiespalvelulain (HE 183/2005 vp) koskevassa mietinnössään (TyVM 16/2006 vp), että vaikka merimiespalvelutoimisto on työministeriön yhteydessä, se ei ole kuitenkaan varsinainen valtionhallinnon toimielin, vaan se kuuluu niin sanottuun välilliseen julkishallintoon hoitaessaan perustuslain 124 §:n tarkoittamia julkisia hallintotehtäviä esimerkiksi palvelumaksun keräämisessä. Oikeusturvan ja hyvän hallinnon vaatimusten toteutumiseksi on tärkeää, että julkista valtaa käyttävät henkilöt toimivat virkavastuulla. Merimiespalvelulain mukaisia julkisia hallintotehtäviä hoidettaessa tulee noudattaa myös hallinnon yleislakeja, joita

¹² HE 309/1993 vp, s. 64/I.

¹³ HE 309/1993 vp, s. 64/I.

¹⁴ PeVM 10/1998 vp, s. 12/I ja PeVL 14/2003 vp, s. 2/I.

¹⁵ HE 309/1993 vp, s. 64/I, PeVM 10/1998 vp, s. 12/I ja PeVL 14/2003 vp, s. 2/I.

ovat hallintolaki (434/2003), kielilaki (423/2003) ja viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettu laki (621/1999).¹⁶

Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan PeVL 19/2024 vp todennut, että oikeusapu- ja edunvalvontatehtävissä on niiden järjestämistapa huomioiden kyse julkisen hallintotehtävän piirteitä omaavasta tehtäväkokonaisuudesta, vaikka niissä painottuvat myös yksityiseen etuun ja elinkeinotoimintaan liittyvät näkökohdat. Valiokunta on tällöin antanut merkitystä sille, että kyse on viranomaisen järjestämisvastuulla olevasta lakisääteisestä palvelutehtävästä, jonka toteuttamista voitiin valiokunnan mielestä luonnehtia myös tosiasialliseksi hallintotoiminnaksi (PeVL 16/2016 vp, s. 2).¹⁷ Merimiehiltä ja heidän työnantajiltaan kerättävä palvelumaksu on veronluonteinen maksu, joka perustuu saatuihin ja maksettuihin palkkoihin. Palvelumaksun keräämisessä voi myös hieman samaan tapaan kuin oikeusapu- ja edunvalvontatehtävissä nähdä julkisen hallintotehtävän piirteitä lakisääteisen palvelun järjestämiseksi¹⁸, mutta palvelumaksun keräämisvastuu sekä palveluiden järjestämisvastuu ovat jo aiemmin olleet merimiespalvelutoimistolla eikä valtiolla. Palvelumaksun keräämiseen ei ehdoteta esityksessä muutosta, vaan tämän osalta tarkoituksena on säilyttää nykytila.

Merimiespalvelutoimistolle on säädetty lakisääteiset tehtävät merimiespalvelulain 3 §:ssä. Tehtäväksi on säädetty muun muassa palvelumaksun kerääminen. Lisäksi lain 12 §:ssä säädetään, että merimiespalvelutoimiston hallituksen jäseniin ja toimitusjohtajaan sovelletaan rikosoikeudellista virkavastuuta koskevia säännöksiä heidän hoitaessaan palvelumaksun keräämiseen liittyviä tehtäviä. Palvelumaksun keräämisestä on säädetty merimiespalvelulaissa perustuslain 124 §:n edellyttämällä tavalla lailla. Merityöyleissopimuksessa jätetään jäsenvaltioille laaja harkintavaltia siitä, miten sopimuksen velvoitteet toteutetaan kansallisesti. Merityöyleissopimuksen ratifiointin yhteydessä on katsottu, että Suomi täyttää merimiespalveluita koskevan säännön 4.4 ja normin A4.4 edellyttämän tason merimiespalvelulaissa.¹⁹ Esityksessä ehdotettujen muutosten katsotaan edelleen olevan merityöyleissopimuksen puitteissa säädettävissä kansallisessa lainsäädännössä esityksessä ehdotetulla tavalla.

Edellä mainituilla perusteilla lakiehdotus voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä.

Ponsi

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

¹⁶ TyVM 16/2006 vp:

<https://www.eduskunta.fi/FI/Vaski/sivut/trip.aspx?triptype=ValtiopaivaAsiakirjat&docid=tyvm+16/2006>.

¹⁷ PeVL 19/2024 vp kohta 4 s. 2.

¹⁸ PeVL 19/2024 vp kohta 4 s. 2.

¹⁹ HE 80/2012 vp s. 27-28.

Laki

merimiespalvelulain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan merimiespalvelulain (447/2007) 6 ja 11 §, sellaisina kuin ne ovat laissa 759/2011,
muutetaan 3 §:n 1 ja 4 momentti, väliaikaisesti 4 §:n 1 momentti, 13 §:n 2 momentti, 14 §:n
1 momentti, 16 §, 17 §:n 1 momentti, 19 §:n 2 momentti, 20 §:n 1 momentti, 22 §:n 1 momentti
ja 24 §,
sellaisina kuin niistä ovat 3 §:n 1 ja 4 momentti, 13 §:n 2 momentti, 14 §:n 1 momentti ja 16 §
laissa 759/2011, sekä
lisätään lakiin uusi 26 a § seuraavasti:

3 §

Merimiespalvelutoimisto

Merimiespalvelutoimisto toimii yhteistoimintaelimenä kotimaassa ja ulkomailla sekä merellä
ja satamissa tapahtuvan lakisääteisen ja vapaaehtoisen merimiespalvelutoiminnan
tarkoituksenmukaiseksi järjestämiseksi ja yhtenäistämiseksi.

Merimiespalvelutoimistoa valvoo työ- ja elinkeinoministeriö. Merimiespalvelutoimistolla ei
ilman työ- ja elinkeinoministeriön suostumusta saa olla osake-enemmistöä osakeyhtiössä eikä
vastaavaa määräämisvaltaa muussa yrityksessä lukuun ottamatta asunto-osakeyhtiötä ja
kiinteistöyhtiötä.

4 §

Palvelumaksu

Suomalaisessa ulkomaanliikenteeseen käytettävässä kauppa-aluksessa, merellä
ansiotarkoituksessa toimivassa pelastusaluksessa, jäänmurtajassa, väyläaluksessa,
merenmittausta suorittavassa aluksessa, tutkimusaluksessa ja Itämeren ulkopuolella toimivassa
kalastusaluksessa työskentelevä merimies ja hänen työnantajansa ovat velvolliset maksamaan
palvelumaksua merimiespalvelutoimistolle. Merimiehen palvelumaksu on 1,5 tuhannesosaa
hänen aluksella saamastaan tulosta. Työnantajan palvelumaksu on 1,5 tuhannesosaa aluksella
merimiehille maksetusta tulosta.

3 luku

Merimiespalvelutoimiston hallinto

13 §

Merimiespalvelutoimiston edustajisto

Edustajistoon kuuluu kahdeksan jäsentä, joilla on henkilökohtaiset varajäsenet. Jäsenistä ja varajäsenistä neljän tulee edustaa työnantajia ja neljän palkansaajia. Palkansaajista kahden tulee edustaa miehistöä, yhden kansipäällystä ja yhden konepäällystä.

14 §

Edustajiston puheenjohtaja ja edustajiston täydentäminen

Edustajisto valitsee keskuudestaan kahdeksi kalenterivuodeksi kerrallaan puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan, joista toisen tulee edustaa työnantajia ja toisen työntekijöitä. Puheenjohtajaksi valitaan vuorotellen työnantajia ja työntekijöitä edustava jäsen.

16 §

Ylimääräinen edustajiston kokous

Ylimääräinen edustajiston kokous on pidettävä, jos työ- ja elinkeinoministeriö niin määrää, jos hallitus pitää sitä tarpeellisenä tai jos vähintään viisi edustajiston jäsentä sitä ilmoittamaansa asiaa varten kirjallisesti vaatii. Ylimääräinen kokous on pidettävä myös, jos tilintarkastaja toimittamansa tarkastuksen perusteella sitä vaatii.

17 §

Edustajiston kokouksen päätökset

Edustajisto on päätösvaltainen, kun läsnä ovat puheenjohtaja ja vähintään neljä jäsentä.

19 §

Merimiespalvelutoimiston hallitus

Hallitukseen kuuluu neljä jäsentä, joilla on henkilökohtaiset varajäsenet. Jäsenistä ja varajäsenistä kaksi edustaa työnantajia sekä kaksi palkansaajia, joista toinen miehistöä ja toinen päällystä. Päällystä edustava jäsen ja hänen varajäsenensä määrätään siten, että hallituksessa ovat vuorollaan kalenterivuoden kerrallaan edustettuina kansipäällystä ja konepäällystä. Asianomaiset työnantajajyhdistykset edustavat vuorollaan varsinaisena jäsenenä ja tämän varajäsenenä kalenterivuoden kerrallaan työnantajia. Kaikilla edellä mainituilla työnantajien ja palkansaajien edustajilla on läsnäolo- ja puheoikeus hallituksen kokouksessa riippumatta siitä, ovatko he kyseisenä ajankohtana hallituksen jäseniä tai varajäseniä.

20 §

Hallituksen puheenjohtaja ja hallituksen täydentäminen

Merimiespalvelutoimiston hallitus valitsee keskuudestaan kahdeksi kalenterivuodeksi kerrallaan puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan, joista toisen tulee edustaa työnantajia ja toisen

työntekijöitä. Puheenjohtajaksi valitaan vuorotellen työnantajia ja palkansaajia edustava jäsen. Puheenjohtajan tulee edustaa vastakkaista työmarkkinaosapuolta kuin edustajiston puheenjohtajan.

22 §

Hallituksen päätösvalta

Hallitus on päätösvaltainen, kun läsnä ovat puheenjohtaja ja vähintään kaksi jäsentä. Hallitus on päätösvaltainen myös, kun läsnä ovat puheenjohtaja ja varapuheenjohtaja tai jäsen, joista toinen edustaa työnantajia ja toinen palkansaajia, ja hallitus on päätöksestä yksimielinen.

24 §

Merimiespalvelutoimiston nimenkirjoittajat

Merimiespalvelutoimiston nimen kirjoittavat hallituksen puheenjohtaja ja toimitusjohtaja yhdessä tai kumpikin heistä erikseen yhdessä hallituksen valtuuttaman hallituksen jäsenen tai toimiston henkilöstöön kuuluvan kanssa.

Merimiespalvelutoimiston edustajisto voi hallituksen esityksestä päättää nimenkirjoitusoikeuksien myöntämisestä myös toimitusjohtajalle tai hallituksen jäsenelle erikseen.

Haaste tai muu tiedoksianto katsotaan merimiespalvelutoimistolle toimitetuksi, kun se on annettu tiedoksi henkilölle, jolla on oikeus kirjoittaa toimiston nimi.

26 a §

Työ- ja elinkeinoministeriön oikeus saada tietoja ja tarkastaa toimintaa

Työ- ja elinkeinoministeriöllä on oikeus salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä saada maksutta kirjallinen selvitys merimiespalvelutoimiston toiminnasta. Merimiespalvelutoimiston on toimitettava vuosittain kahden kuukauden kuluessa tilinpäätöksen vahvistamisesta työ- ja elinkeinoministeriölle kertomus toiminnastaan ja tilastaan.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 . Sen 4 §:n 1 momentti on voimassa 31 päivään joulukuuta 2027.

Helsingissä 3.10.2024

Pääministeri

Petteri Orpo

Työministeri Arto Satonen

Laki

merimiespalvelulain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan merimiespalvelulain (447/2007) 6 ja 11 §, sellaisina kuin ne ovat laissa 759/2011,
muutetaan 3 §:n 1 ja 4 momentti, väliaikaisesti 4 §:n 1 momentti, 13 §:n 2 momentti, 14 §:n
1 momentti, 16 §, 17 §:n 1 momentti, 19 §:n 2 momentti, 20 §:n 1 momentti, 22 §:n 1 momentti
ja 24 §,

sellaisina kuin niistä ovat 3 §:n 1 ja 4 momentti, 13 §:n 2 momentti, 14 §:n 1 momentti ja 16
§ laissa 759/2011, sekä

lisätään lakiin uusi 26 a § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

3 §

3 §

Merimiespalvelutoimisto

Merimiespalvelutoimisto

Työ- ja elinkeinoministeriön yhteydessä toimii merimiespalvelutoimisto. Se toimii yhteistoimintaelimenä kotimaassa ja ulkomailla sekä merellä että satamissa tapahtuvan lakisääteisen ja vapaaehtoisen merimiespalvelutoiminnan tarkoituksenmukaiseksi järjestämiseksi ja yhtenäistämiseksi.

Merimiespalvelutoimisto toimii yhteistoimintaelimenä kotimaassa ja ulkomailla sekä merellä ja satamissa tapahtuvan lakisääteisen ja vapaaehtoisen merimiespalvelutoiminnan tarkoituksenmukaiseksi järjestämiseksi ja yhtenäistämiseksi.

Merimiespalvelutoimistolla ei ilman työ- ja elinkeinoministeriön suostumusta saa olla osake-enemmistöä osakeyhtiössä eikä vastaavaa määräämisvaltaa muussa yrityksessä lukuun ottamatta asunto-osakeyhtiötä ja kiinteistöyhtiötä.

Merimiespalvelutoimistoa valvoo työ- ja elinkeinoministeriö.

Merimiespalvelutoimistolla ei ilman työ- ja elinkeinoministeriön suostumusta saa olla osake-enemmistöä osakeyhtiössä eikä vastaavaa määräämisvaltaa muussa yrityksessä lukuun ottamatta asunto-osakeyhtiötä ja kiinteistöyhtiötä.

4 §

4 §

Palvelumaksu

Palvelumaksu

Suomalaisessa ulkomaanliikenteeseen käytettävässä kauppa-aluksessa, merellä ansiotarkoituksessa toimivassa pelastusaluksessa, jäänmurtajassa,

Suomalaisessa ulkomaanliikenteeseen käytettävässä kauppa-aluksessa, merellä ansiotarkoituksessa toimivassa pelastusaluksessa, jäänmurtajassa,

Voimassa oleva laki

Ehdotus

väyläaluksessa, merenmittausta suorittavassa aluksessa, tutkimusaluksessa ja Itämeren ulkopuolella toimivassa kalastusaluksessa työskentelevä merimies ja hänen työnantajansa ovat velvolliset maksamaan palvelumaksua merimiespalvelutoimistolle. Merimiehen palvelumaksu on yksi tuhannesosa hänen aluksella saamastaan tulosta. Työnantajan palvelumaksu on yksi tuhannesosa aluksella merimiehille maksetusta tulosta.

väyläaluksessa, merenmittausta suorittavassa aluksessa, tutkimusaluksessa ja Itämeren ulkopuolella toimivassa kalastusaluksessa työskentelevä merimies ja hänen työnantajansa ovat velvolliset maksamaan palvelumaksua merimiespalvelutoimistolle. Merimiehen palvelumaksu on 1,5 tuhannesosaa hänen aluksella saamastaan tulosta. Työnantajan palvelumaksu on 1,5 tuhannesosaa aluksella merimiehille maksetusta tulosta.

6 §

(kumotaan)

Valtion osuus

Työ- ja elinkeinoministeriö maksaa merimiespalvelutoimistolle valtion osuuden, joka on 4 §:n mukaisista merimiesten ja työnantajien palvelumaksuista sekä 5 §:n mukaisen sopimuksen perusteella määräytyneistä palvelumaksuista kertyvän yhteismäärän suuruinen.

11 §

(kumotaan)

Valtion osuuden maksaminen

Valtion 6 §:ssä säädettyä osuutta varten merimiespalvelutoimiston tulee toimittaa työ- ja elinkeinoministeriölle selvitys, josta käy ilmi työnantajien edellisen vuosineljänneksen aikana pidättämien palvelumaksujen yhteismäärä ja sitä vastaava työnantajien palvelumaksu sekä 5 §:n mukaisten sopimusten perusteella määräytyneet palvelumaksut.

Työ- ja elinkeinoministeriö maksaa valtion osuuden merimiespalvelutoimistolle kuukauden kuluessa 1 momentissa tarkoitetun selvityksen toimittamisesta. Valtion osuus maksetaan vuosineljänneksittäin.

3 luku

3 luku

Merimiespalvelutoimiston hallinto

Merimiespalvelutoimiston hallinto

13 §

13 §

*Merimiespalvelutoimiston edustajisto**Merimiespalvelutoimiston edustajisto*

Edustajistoon kuuluu 11 jäsentä, joilla on henkilökohtaiset varajäsenet. Jäsenistä ja varajäsenistä yhden tulee edustaa työ- ja elinkeinoministeriötä, yhden valtiovarainministeriötä ja yhden liikenne- ja viestintäministeriötä. Muista jäsenistä ja varajäsenistä neljän tulee edustaa työnantajia ja neljän palkansaaajia. Palkansaaajista kahden tulee edustaa miehistöä, yhden kansipäällystä ja yhden konepäällystä.

Edustajistoon kuuluu kahdeksan jäsentä, joilla on henkilökohtaiset varajäsenet. Jäsenistä ja varajäsenistä neljän tulee edustaa työnantajia ja neljän palkansaaajia. Palkansaaajista kahden tulee edustaa miehistöä, yhden kansipäällystä ja yhden konepäällystä.

14 §

14 §

*Edustajiston puheenjohtaja ja edustajiston täydentäminen**Edustajiston puheenjohtaja ja edustajiston täydentäminen*

Työ- ja elinkeinoministeriö määrää edustajiston puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan ministeriöitä edustavista jäsenistä.

Edustajisto valitsee keskuudestaan kahdeksi kalenterivuodeksi kerrallaan puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan, joista toisen tulee edustaa työnantajia ja toisen työntekijöitä. Puheenjohtajaksi valitaan vuorotellen työnantajia ja työntekijöitä edustava jäsen.

16 §

16 §

*Ylimääräinen edustajiston kokous**Ylimääräinen edustajiston kokous*

Ylimääräinen edustajiston kokous on pidettävä, jos työ- ja elinkeinoministeriö niin määrää, jos hallitus pitää sitä tarpeellisena tai jos vähintään kuusi edustajiston jäsentä sitä ilmoittamaansa asiaa varten kirjallisesti vaatii. Ylimääräinen kokous on pidettävä myös, jos tilintarkastaja toimittamansa tarkastuksen perusteella sitä vaatii.

Ylimääräinen edustajiston kokous on pidettävä, jos työ- ja elinkeinoministeriö niin määrää, jos hallitus pitää sitä tarpeellisena tai jos vähintään viisi edustajiston jäsentä sitä ilmoittamaansa asiaa varten kirjallisesti vaatii. Ylimääräinen kokous on pidettävä myös, jos tilintarkastaja toimittamansa tarkastuksen perusteella sitä vaatii.

17 §

17 §

*Edustajiston kokouksen päätökset**Edustajiston kokouksen päätökset*

Edustajisto on päätösvaltainen, kun läsnä ovat puheenjohtaja ja vähintään viisi jäsentä.

Edustajisto on päätösvaltainen, kun läsnä ovat puheenjohtaja ja vähintään neljä jäsentä.

19 §

Merimiespalvelutoimiston hallitus

Hallitukseen kuuluu viisi jäsentä, joilla on henkilökohtaiset varajäsenet. Jäsenistä ja varajäsenistä *yksi edustaa valtiota*, kaksi työnantajia ja kaksi palkansaajia, joista toinen miehistöä ja toinen päällystöä. Päällystöä edustava jäsen ja hänen varajäsenensä määrätään siten, että hallituksessa ovat vuorollaan kalenterivuoden kerrallaan edustettuina kansipäällystö ja konepäällystö. Asianomaiset työnantajayhdistykset edustavat vuorollaan varsinaisena jäsenenä ja tämän varajäsenenä kalenterivuoden kerrallaan työnantajia. Kaikilla edellä mainituilla työnantajien ja palkansaajien edustajilla on läsnäolo- ja puheoikeus hallituksen kokouksessa riippumatta siitä, ovatko he kyseisenä ajankohtana hallituksen jäseniä tai varajäseniä.

20 §

Hallituksen puheenjohtaja ja hallituksen täydentäminen

Merimiespalvelutoimiston hallituksen puheenjohtajana toimii valtiota edustava jäsen ja varapuheenjohtajana hänen varajäsenensä.

22 §

Hallituksen päätösvalta

Hallitus on päätösvaltainen, kun läsnä ovat puheenjohtaja ja vähintään kolme jäsentä.

19 §

Merimiespalvelutoimiston hallitus

Hallitukseen kuuluu *neljä* jäsentä, joilla on henkilökohtaiset varajäsenet. Jäsenistä ja varajäsenistä kaksi edustaa työnantajia *sekä* kaksi palkansaajia, joista toinen miehistöä ja toinen päällystöä. Päällystöä edustava jäsen ja hänen varajäsenensä määrätään siten, että hallituksessa ovat vuorollaan kalenterivuoden kerrallaan edustettuina kansipäällystö ja konepäällystö. Asianomaiset työnantajayhdistykset edustavat vuorollaan varsinaisena jäsenenä ja tämän varajäsenenä kalenterivuoden kerrallaan työnantajia. Kaikilla edellä mainituilla työnantajien ja palkansaajien edustajilla on läsnäolo- ja puheoikeus hallituksen kokouksessa riippumatta siitä, ovatko he kyseisenä ajankohtana hallituksen jäseniä tai varajäseniä.

20 §

Hallituksen puheenjohtaja ja hallituksen täydentäminen

Merimiespalvelutoimiston hallitus valitsee keskuudestaan kahdeksi kalenterivuodeksi kerrallaan puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan, joista toisen tulee edustaa työnantajia ja toisen työntekijöitä. Puheenjohtajaksi valitaan vuorotellen työnantajia ja palkansaajia edustava jäsen. Puheenjohtajan tulee edustaa vastakkaista työmarkkinaosapuolta kuin edustajiston puheenjohtajan.

22 §

Hallituksen päätösvalta

Hallitus on päätösvaltainen, kun läsnä ovat puheenjohtaja ja vähintään *kaksi* jäsentä.

Voimassa oleva laki

Hallitus on päätösvaltainen myös, kun läsnä ovat puheenjohtaja ja kaksi jäsentä, joista toinen edustaa työnantajia ja toinen palkansaajia, ja hallitus on päätöksestä yksimielinen.

24 §

Merimiespalvelutoimiston nimenkirjoittajat

Merimiespalvelutoimiston nimen kirjoittavat hallituksen puheenjohtaja ja toimitusjohtaja yhdessä tai kumpikin heistä erikseen yhdessä hallituksen valtuuttaman hallituksen jäsenen tai toimiston henkilöstöön kuuluvan kanssa.

Haaste tai muu tiedoksianto katsotaan merimiespalvelutoimistolle toimitetuksi, kun se on annettu tiedoksi henkilölle, jolla on oikeus kirjoittaa toimiston nimi.

Ehdotus

Hallitus on päätösvaltainen myös, kun läsnä ovat puheenjohtaja ja *varapuheenjohtaja tai jäsen*, joista toinen edustaa työnantajia ja toinen palkansaajia, ja hallitus on päätöksestä yksimielinen.

24 §

Merimiespalvelutoimiston nimenkirjoittajat

Merimiespalvelutoimiston nimen kirjoittavat hallituksen puheenjohtaja ja toimitusjohtaja yhdessä tai kumpikin heistä erikseen yhdessä hallituksen valtuuttaman hallituksen jäsenen tai toimiston henkilöstöön kuuluvan kanssa.

Merimiespalvelutoimiston edustajisto voi hallituksen esityksestä päättää nimenkirjoitusoikeuksien myöntämisestä myös toimitusjohtajalle tai hallituksen jäsenelle erikseen.

Haaste tai muu tiedoksianto katsotaan merimiespalvelutoimistolle toimitetuksi, kun se on annettu tiedoksi henkilölle, jolla on oikeus kirjoittaa toimiston nimi.

26 a §

Työ- ja elinkeinoministeriön oikeus saada tietoja ja tarkastaa toimintaa

Työ- ja elinkeinoministeriöllä on oikeus salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä saada maksutta kirjallinen selvitys merimiespalvelutoimiston toiminnasta. Merimiespalvelutoimiston on toimitettava vuosittain kahden kuukauden kuluessa tilinpäätöksen vahvistamisesta työ- ja elinkeinoministeriölle kertomus toiminnastaan ja tilastaan.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 . Sen 4 §:n 1 momentti on voimassa 31 päivään joulukuuta 2027.